

УДК 378.016:376

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Долинний Ю.О., к. пед. н., доцент,
докторант кафедри педагогіки і методики технологічної освіти
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

У статті розглянуто стан підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Зважаючи на всі вимоги, що висуваються до знань і умінь майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи, виникають проблеми, які постають перед вишівською освітою підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до професійної діяльності: на перший план виходять ціннісні відносини освіти і науки, насамперед, їхня роль для людини, їхнє призначення в її життєдіяльності, їхні функції в розвитку дитини.

Ключові слова: стан, підготовка, реабілітація, фахівці, фізичне виховання, діти, обмежені фізичні можливості.

В статье рассматривается состояние подготовки будущих специалистов по физическому воспитанию и спорту к реабилитационной работе с детьми с ограниченными физическими возможностями. Принимая во внимание все требования, выдвигаемые к знаниям и умениям будущих специалистов по физическому воспитанию и спорту относительно реабилитационной работы, возникают проблемы, которые появляются перед высшим образованием при подготовке будущих специалистов по физическому воспитанию и спорту к профессиональной деятельности: на первый план выходят ценностные отношения образования и науки, в первую очередь, их роль для человека, их назначение в его жизнедеятельности, их функции в развитии ребенка.

Ключевые слова: состояние, подготовка, реабилитация, специалисты, физическое воспитание, дети, ограниченные физические способности.

Dolynnyi Yu.O. STATE OF PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS ON PHYSICAL EDUCATION OF SPORT I TO REHABILITATION WORK WITH CHILDREN WITH THE LIMITED PHYSICAL POSSIBILITIES

The state of preparation of future specialists is considered on physical education and sport to rehabilitation work with children with the limited physical possibilities domestic and foreign literature. Because of all requirements which are pulled out to knowledge and abilities of future specialists on physical education and sport to rehabilitation work, there are problems which appear before institute education of preparation of future specialists on physical education and sport to professional activity: the valued relations of education and science go out on the first plan the valued relations of education and science go out, above all things, their role for a man, their setting in his vital functions, their functions in development of child.

Key words: structure, components, professional preparation, rehabilitation, physical education, physical possibilities are limited.

Постановка проблеми. Необхідність підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи, покликаних вирішувати завдання фізичної реабілітації представників різних соціальних верств населення, повинна вирішуватись на основі аналізу сучасного стану проблеми підготовки фахівців із фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах України.

Підвищена увага до цього питання багатьох педагогів, психологів, соціологів зумовлена тим, що діти з обмеженими фізичними можливостями в сучасному демократичному суспільстві не мають права залишатися на узбіччі соціально-культур-

них процесів, системи людських взаємин і цінностей. Ці діти мають такі ж права, як і здорові: їм необхідно повноцінно навчатися, отримувати загальну освіту та в майбутньому приносити користь суспільству і державі.

Фізичною реабілітацією дітей і молоді з обмеженими фізичними можливостями, крім медиків, соціальних робітників, педагогів, займаються фахівці з фізичної культури та спорту. Фахівці з фізичного виховання і спорту відчутно розширили межі в методах, засобах і напрямках фізичної реабілітації.

У співпраці з лікарями та працівниками соціальних і педагогічних служб вони

закладають основи національної системи фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями. Українське суспільство вже давно потребує підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями за спеціальностями «Бакалавр із фізичної терапії, ерготерапії, фахівець із фізичної реабілітації. Вчитель фізичної культури» та «Магістр з охорони здоров'я. Фахівець із фізичної реабілітації. Викладач фізичної культури». На це вказує й цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», де йдеться про потребу використання кадрового потенціалу в оздоровчій сфері. Підвищення якості підготовки спеціалістів із фізичного виховання і спорту до фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації дітей з обмеженими фізичними можливостями через впровадження сучасних наукових досягнень має перспективи розвитку цієї галузі [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему дітей з обмеженими фізичними можливостями та корекційну роботу з такими дітьми розглядали І. Бех, В. Бондар, В. Засенко, Д. Лубовський, О. Гузій, О. Куц, Є. Мастюкова, Г. Мерсіянова, В. Сіньов, Є. Соботович, Л. Фомічова, О. Хохліна, М. Ярмаченко.

Особливості реабілітаційної роботи з особами фізичної реабілітації з людьми, що мають обмеження в розвитку, досліджували І. Башкін, Т. Бойчук, О. Вацеба, А. Вовканич, Т. Д'яченко, Ю. Ляной, О. Марченко, В. Мухін.

Особливості навчання та майбутньої життєдіяльності дітей з обмеженими можливостями опрацьовували І. Дмитрієва, В. Золотоверх, С. Конопляста, В. Ляшенко, В. Липа, Н. Мирошніченко, Л. Одинченко, В. Тарасун, Д. Шульженко.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути дослідження сучасного стану підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями у вітчизняній та іноземній літературі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основи професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями проявляються у формі взаємодії різних структур: професійно-особистісної; особистісно-орієнтованої; компетентісної; діяльнісної; функціональної.

Підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної

роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями у вищих навчальних закладах направлена на отримання знань про відхилення в розвитку дитини з урахуванням кожної патології, її психофізичного стану під час захворювання, особистості та схильності дитини з обмеженими можливостями до реабілітаційного процесу, про психофізичні вади в розвитку дітей з обмеженнями в розвитку, застосовування реабілітаційних, фізкультурно-оздоровчих, здоров'язберігаючих заходів на високому професійному рівні, розроблення і вдосконалення реабілітаційних програм, спрямованих на підвищення рівня здоров'я і якості життя дітей з обмеженими фізичними можливостями, здатності контролювати і керувати процесом реабілітації [6; 11, с. 63].

Цикл загальної підготовки та фаховий (професійно-практичний) містить у своїй основі «Нормативні навчальні дисципліни», «Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором навчального закладу)», «Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором студента)».

Дослідження В. Кукса вказує на те, що майбутні фахівці зі спеціальності «Бакалавр (магістр) із фізичної терапії, ерготерапії, фахівець із фізичної реабілітації. Вчитель (викладач) фізичної культури» повинні отримувати знання з анатомії, фізіології людини, фізіологічних основ фізичної культури, лікувальної фізкультури, фізичної реабілітації в разі різних захворювань і травм, технічних засобів і методів фізичної реабілітації, спортивної медицини [8].

Для вирішення цього питання необхідно ввести в підготовку майбутніх фахівців спецкурс нейроанатомії та збільшити кількість навчальних годин предмета «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи». Спецкурс із нейроанатомії доповнюється основними положеннями нейроанатомії та описом розвитку нервової системи в дитини, її окремих функцій, що відсутній у підручниках із фізичної реабілітації [3].

Сучасна підготовка майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями поряд із вивченням основ анатомії, фізіології дитини потребує ще й знання етіології, патогенезу, клініки різних захворювань. Робочі програми передбачають обов'язкове оволодіння різними методами лікування та відновлення здоров'я, зокрема й підготовку майбутнього фахівця з фізичної реабілітації в галузі фізичної терапії, ерготерапії [9; 12].

Підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту спирається, передусім, на професійну компетентність

викладача. Це, насамперед, визначення викладачем змісту професійної діяльності й очікуваного результату через систему микроцілей, що забезпечить організацію процесу професійного навчання майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації мовою навчальної діяльності. У результаті актуалізуються мотиви й ціннісні орієнтації студентів і є змога методично правильно використовувати інформаційні технології; під впливом потреб і актуалізованих мотивів професійної діяльності конструюється мета здоров'язбережувальних технологій з урахуванням особистих актуальних ціннісних орієнтирів.

Останнім часом для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації дітей з обмеженими фізичними можливостями застосовують один із методів «Проблемного навчання».

Його суть полягає в тому, що в процесі підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації створюються проблемні ситуації (ситуаційні задачі), для розв'язання яких необхідна сукупність знань, набутих на різних етапах виконання навчального плану. Викладач у проблемному навчанні створює перед студентом штучну проблему, надає, за необхідності, допомогу у вигляді конкретніших питань, пошук відповіді на які наводить виконавця на виконання поставленого завдання [10].

Зазначеним проблемне навчання підвищує мотивацію до вивчення предмета. Крім того, студент може безпосередньо застосувати отримані впродовж семестру теоретичні знання і закріпити їх під час практики в умовах лікувально-профілактичних і санаторно-курортних закладів. Таке навчання прищеплює майбутнім фахівцям із фізичного виховання і спорту дослідницькі навички, вміння самостійно здобувати й аналізувати отримані знання.

Створення проблемних ситуацій під час навчання, залучення однокласників до спільної діяльності, впровадження колективного мислення у студентів здійснюється за допомогою діалогового спілкування, що забезпечує можливість вирішення тієї чи іншої навчальної проблеми [7, с. 16].

Проблемне навчання підвищує мотивацію до вивчення предмета. Використання ситуаційних задач із метою контролю рівня опанування матеріалу сприяє підвищенню зацікавленості до теми, розвиває навички мислення, тренує пам'ять і допомагає засвоєнню складних тем, а також зосереджує увагу на застосуванні вивченого матеріалу

в практичній діяльності. Крім того, студент може безпосередньо застосувати отримані впродовж семестру теоретичні знання і закріпити їх під час виробничої практики в умовах лікувально-профілактичних і санаторно-курортних закладів. Оскільки основною сферою професійної діяльності фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації є робота із хворими людьми, надзвичайно велика увага викладачами кафедр приділяється відпрацюванню студентами практичних навичок в умовах масажного кабінету, спортивного залу, біля ліжка хворого. Попередньо їх опановують і вдосконалюють як на занятті (з наступною корекцією допущених помилок), так і під час заключного контролю. Основними практичними навичками, які мають засвоїти всі студенти, є проведення процедури масажу, опитування й обстеження хворого, оцінювання результатів лабораторного й інструментального обстеження, розроблення індивідуальної програми реабілітації для пацієнтів із різною патологією, аналіз її ефективності [2].

Аналіз кваліфікаційних характеристик показав, що рекомендовані знання, вміння і навички, які вимагають від фахівців із фізичної реабілітації, у повному обсязі повинні відбивати як загально-біологічний, так і педагогічний і психологічний компоненти їхньої діяльності. Під час розроблення вимог до первинної спеціалізації та кваліфікаційних характеристик таких фахівців перспективним є використання закордонного досвіду клінічного компонента сфери діяльності даних фахівців [4, с. 58].

Для практичного втілення якісної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи вищим навчальним закладам відповідного профілю необхідно посилити увагу до системності та послідовності організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації на різних етапах освоєння ними професії; стимулювати розроблення спеціальних навчально-методичних матеріалів, що допомагають покращити професійну підготовку студентів на різних етапах входження їх у професію.

У процесі викладання дисциплін різних циклів навчального плану підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи необхідним сприяє розвитку в студентів рефлексії, усвідомлення суперечностей в їхньому ставленні до здійснення заходів фізичної реабілітації як у повсякденному житті, так і в майбутній професійній діяльності, що допоможе студентам здійснювати фізичну

реабілітацію, конструктивно протистояти явищам скептицизму, цинізму як у власній свідомості, так і в найближчому оточенні.

Отже, наразі є актуальною проблема вдосконалення змісту, структури, форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційно-оздоровчої сфери, визначення організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності формування їхньої професійної компетентності.

Ефективність формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації залежить від конструктивності запропонованої моделі та забезпечення умов її успішної реалізації в навчальному процесі. Підвищення ефективності лікувально-профілактичних і оздоровчо-реабілітаційних заходів, спрямованих на усунення негативних наслідків захворювань, неможливе без цілеспрямованого використання методів і засобів фізичної реабілітації. Такі обставини потребують не стільки перегляду основних позицій лікувальної тактики за цих захворювань, скільки розроблення сучасних науково обґрунтованих програм оздоровчо-профілактичної та реабілітаційно-відновлювальної спрямованості [1].

Одна із причин низької ефективності лікувально-оздоровчих програм – відсутність кваліфікованих фахівців, які могли б реалізувати комплекс оздоровчо-реабілітаційних технологій, спрямованих на оздоровлення населення й адаптацію його до життя в сучасних умовах. Кваліфіковано можуть вирішувати ці задачі фахівці, професійна підготовка яких здійснюється у вищих навчальних закладах зі спеціальності «Бакалавр (магістр) із фізичної терапії, ерготерапії, фахівець із фізичної реабілітації. Вчитель (викладач) фізичної культури».

Український досвід підготовки в галузі діяльності фахівців із фізичної реабілітації свідчить, що, крім загально-біологічних і медичних знань і вмінь, такий фахівець має повною мірою володіти основами деонтологічних, пропедевтичних, педагогічних, психологічних, валеологічних, соціологічних знань у своїй практичній діяльності.

Просвітня програма фахівців із фізичної реабілітації повинна передбачати формування їх як особистостей, здатних до плідної професійної діяльності в сучасних умовах, готових до надзвичайно відповідальної та складної професійної діяльності, яка наповнена системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, таких, які відрізняються сформованістю та зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією.

Еталоном для оцінювання ефективності професійної підготовки фахівців нової генерації може бути розроблена модель особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах України.

Висновки із проведеного дослідження. Зважаючи на всі вимоги, що висуваються до знань і умінь майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи, виникають проблеми, які постають перед вишівською освітою підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до професійної діяльності: на перший план виходять ціннісні відносини освіти і науки, насамперед, їхня роль для людини, їхнє призначення в її життєдіяльності, їхні функції в розвитку дитини.

Система організованого навчання покликана озброїти студентів не тільки знаннями в певній галузі, але і, передусім, має навчати способам ефективного засвоєння знань та їх використання на практиці. Особливо важливим є завдання скорочення часу адаптації майбутнього фахівця до умов майбутньої професійної діяльності. Аналіз літератури показує, що ефективного формування умінь у навчальному процесі вишів України можна досягти завдяки вдосконаленню системи методів і засобів навчання.

Перспективами нашого дослідження є розгляд системного підходу у формуванні готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Башкін І. Роль і місце фізичної реабілітації у загальній системі охорони здоров'я населення / І. Башкін, Е. Макарова, М. Кавакзе, А. Різік // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 25–29.
2. Волошко Л. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Волошко ; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К. : Інститут вищої освіти АПН України, 2006. – 211 с.
3. Воронін Д. Проблеми викладання навчальної дисципліни «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи» / Д. Воронін // Матеріали круглого столу з питань фізичної реабілітації. – Хмельницький, 2010. – С. 21–26.
4. Гаврилов А. Підходи до проектування моделі фахівця з фізичної реабілітації / А. Гаврилов // Тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції «Наука. Олімпізм. Здоров'я. Реабілітація». – Луганськ : Знання, 2003.
5. Герцик М. Організаційно-методичні особливості підготовки фахівців із фізичної реабілітації /

М. Герцик, А. Герцик // Кінезіологія в системі культури : матеріали конф. – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – С. 7–8.

6. Гусева Н. Опыт организации и проведения клинико-реабилитационной практики студентов института физического воспитания и спорта по специальности «Физическая реабилитация» / Н. Гусева, Т. Осадчая // Тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції «Наука. Олімпізм. Здоров'я. Реабілітація». – Луганськ : Знання, 2003. – С. 102–103.

7. Дьяченко Т. Интегративно-комплементарный поход в преподавании специальных дисциплин студентам-реабилитологам / Т. Дьяченко, Н. Пересадин, М. Кавакзе, А. Ризик // Тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції «Фізична реабілітація як напрям підготовки спеціалістів». – Київ : НУФВСУ, 2003.

8. Кукса В. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : ав-

тореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. Кукса ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2002. – 18 с.

9. Матрошилін О. Основи загальної фізіотерапії та курортології : [навчальний посібник] / О. Матрошилін, О. Зав'ялова, О. Рогалюк. – Дрогобич, 2006. – С. 297.

10. Мухін В. Фізична реабілітація : [підручник] / В. Мухін. – К. : Олімпійська література, 2000. – 424 с.

11. Прихода І. Організаційно-методологічні підходи до професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації в Україні / І. Прихода // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – 2007. – Вип. 15. – Ч. 1. – С. 60–66.

12. Пшисада Г. Обучение физиотерапевтов в Польше / Г. Пшисада, И. Кволек // Матеріали науково-практичної конференції «Фізична та, фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технологій», 29–30 квітня 2009 р., м. Севастополь. – С. 69–82.

13. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». – К., 1988. – С. 48.

УДК 37.014.623

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Дьоміна В.В., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті розкриваються теоретичні та методологічні аспекти проблеми виховання білінгвальної культури в майбутніх учителів іноземної мови; визначено, що в основі сучасних перетворень відбуваються зміни насамперед в освітній сфері, основним принципом яких є підготовка спеціаліста, здатного вдосконалювати свої професійні якості, відтворювати й розширювати свій життєвий досвід, перетворювати матеріальні умови життя суспільства, його культуру, накопичувати і створювати нові цінності; обґрунтовано методологічні підходи: системно-синергетичний, крос-культурний, особистісно-орієнтований, діяльнісно-рефлексивний, середовищний – у формуванні білінгвальної культури в майбутніх учителів іноземної мови в цілісному освітньо-виховному середовищі вищого педагогічного навчального закладу.

Ключові слова: білінгвальна культура, вчитель іноземної мови, методологічні підходи, системно-синергетичний, крос-культурний, діяльнісно-рефлексивний, середовищний, компетентнісний.

В статье раскрываются теоретические и методологические аспекты проблемы воспитания билингвальной культуры у будущих учителей иностранного языка; определено, что в основе современных преобразований происходят изменения, прежде всего, в сфере образования, основным принципом которых является подготовка специалиста, способного совершенствовать свои профессиональные качества, воспроизводить и расширять свой жизненный опыт, преобразовывать материальные условия жизни общества, его культуру, накапливать и создавать новые ценности; обоснованы методологические подходы: системно-синергетический, кросс-культурный, деятельно-рефлексивный, средовой, компетентностный – в формировании билингвальной культуры будущих учителей иностранного языка в целостной образовательно-воспитательной среде высшего педагогического учебного заведения.

Ключевые слова: билингвальная культура, учитель иностранного языка, методологические подходы, системно-синергетический, кросс-культурный, деятельно-рефлексивный, компетентностный, личностно-ориентированный.

Domina V.V. FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGE HAVE SCIENTIFIC APPROACHES TO PROBLEM OF EDUCATION OF BILINGUAL CULTURE

It is determined that changes are taking place at the heart of modern transformations, primarily in the field of education, the main principle of which is the training of a specialist capable of improving his professional qualities, reproducing and expanding his life experience, transforming the material conditions of society, his